

הגלובליזציה - מכלול של תהליכים כלכליים

(עמ' 51-62)

הגלובליזציה היא תוצאה של שינוי הפעילות הכלכלית בעולם. כאמור, ההתפתחות הטכנולוגית של התחבורה והתקשורת הסירה כמעט לגמרי את המגבלה של המרחק ולכן האיצה את תהליכי הגלובליזציה. אבל, גם ההתפתחויות הפוליטיות-כלכליות בסוף המאה העשרים עודדו את תהליכי הגלובליזציה.

התפתחויות פוליטיות-כלכליות

לאחר מלחמת העולם השנייה העולם הושפע משתי מעצמות: ארצות הברית (הגוש המערבי) וברית המועצות (הגוש המזרחי). במשך ארבעים שנה המעצמות נלחמו ביניהן על כוח ועל תחומי השפעה. למלחמה זו קוראים "המלחמה הקרה". מלחמה זו הגיעה לסיימה כאשר המשטר הקומוניסטי בבריה"מ התפורר והמדינות שנשלטו על ידי רוסיה הכריזו על עצמאותן.

נפילתה fe חומת ברלין
השנת 1989 סמלה את
התפרקותו המוחלטת fe
העל המזרחי.



בעקבות אירועים אלו נפתחו הגבולות בין מערב ומזרח אירופה. חל שינוי גדול ביחסי הכוחות בעולם והתרחש שינוי כלכלי עצום! ארה"ב והאיחוד האירופי מובילים ומקדמים את הקפיטליזם ואת התפיסה הכלכלית התומכת בשוק חופשי.

קפיטליזם - שיטה כלכלית-חברתית שבה אמצעי הייצור, השיווק וסחר החליפין נמצאים בבעלות פרטית. הקפיטליזם מושתת על עיקרון היוזמה החופשית, ולפיו בעלי ההון חופשיים לנצל את רכושם ולהשקיע אותו כדי להפיק ממנו רווחים בתנאי תחרות. התפיסה הקפיטליסטית דוגלת בצמצום התערבותה של המדינה בחיי הכלכלה.

שוק חופשי (כלכלת שוק) - כינוי להתנהלות כלכלית במדינה או בעולם, שבמסגרתה רוב ההחלטות והפעולות מתצעות על ידי יזמים ומשקיעים פרטיים, והממשלה כמעט אינה מתערבת בפעילות הכלכלית. בשוק חופשי המחירים נקבעים לפי הביקוש וההיצע ולא לפי תקנות ממשלתיות או התערבות חיצונית אחרת.

השתלבותן של מדינות בכלכלה גלובלית חייבה אותן לערוך שינויים כלכליים. למשל:

- הסרת המגבלות על הסחר במטבע חוץ.
- הסרת המכס וההגבלות על הייבוא.
- הפרטה- העברת הבעלות על חברות, על מפעלים או על שירותים ממשלתיים או ציבוריים- לידי אנשים פרטיים.
- צמצום התמיכה הכללית של המדינה על ידי הפחתת הסובסידיות (סובסידיות: תמיכה כספית, לרוב של הממשלה, המוענקת למפעלים לחקלאות או למוסדות כדי לאפשר את המשך פעילותם או כדי להוזיל את מוצריהם לצרכנים).

מדוע השקפת עולם התומכת בשוק החופשי קידמה את תהליכי הגלובליזציה?

השפעות הגלובליזציה על הכלכלה

א. הסחר הבין-לאומי מתרחב.

בעקבות תהליכי הגלובליזציה נוצרו אזורי סחר חופשי, כשהגדולים שבהם- השוק האירופי המשותף ונפט"א. הסחר הבין לאומי מבוסס על היתרון היחסי שיש לכל מדינה, על יתרון הגודל ורצונם של הצרכנים בגיוון ובבחירה.

נפט"א - ארגון שהוקם כדי לקיים סחר חופשי בין מדינות אמריקה הצפונית: קנדה, ארצות הברית ומקסיקו. ההסכם בין המדינות נחתם בשנת 1994

אזור סחר חופשי - אזור בעולם ששתיים או יותר מדינות הסכימו כי יתנהל בו סחר חופשי ללא מגבלות או מחסומים כמו מכס או מכסות יבוא.

יתרון לגודל - מצב שבו ככל שאזור, יישוב או חברה כלכלית גדולים יותר, כך קטנות עלויות הייצור ועולה הרווחיות שלהם. עם זאת - מעבר לגודל אופטימלי, היתרון

יתרון יחסי - היכולת של עסק, חברה או מדינה לייצר סחורות או שירותים בעלות זולה יותר מאשר אחרים בגלל יתרון והתמחות בתחום אחד או בתחומים אחדים.

התפתחות הסחר העולמי הביאה לעלייה ברמת החיי במדינות רבות. עם זאת יש הטוענים שהסחר הבין-לאומי פוגע בשוויון ההזדמנויות, בעיקר של מדינות הפחות מפותחות.

← ביחד עם הגידול בסחורות ובשירותים בסחר הבין-לאומי, גדל והתרחב הסחר הפיננסי, כלומר המסחר בכספים. סחר זה מתנהל ברובו בבורסות, שם קונים ניירות ערך כמו מניות. בעזרת הטכנולוגיה (תקשורת) תושבים מכל העולם יכולים להשתתף במסחר.



בורסה - מוסד כלכלי שבו מוכרים וקונים ניירות ערך כמו מניות ואיגרות חוב, המקנים בעלות על רכוש כלשהו.

נייר ערך - מסמך (כמו מנייה, איגרת חוב ועוד) המקנה בעלות על רכוש כלשהו.

מניה - שטר, מסמך המקנה בעלות על חלק מחברה כלכלית. את המניות קונים ומוכרים בבורסה.

☞ התבוננו בנתונים שבטבלאות בעמוד 54. מה אפשר ללמוד מהם על עוצמתם של תהליכי הגלובליזציה?

☞ כתבו שני גורמים שיכולים להסביר את ההבדלים בסחר הבין-לאומי בין אזורים שונים בעולם.

ב. פעילות כלכלית בהיקף גדול עוברת לידי חברות רב-לאומיות.

כתוצאה ממדיניות השוק החופשי עיקר הפעילות הכלכלית מתבצעת תחת חסותן של חברות רב-לאומיות, המנוהלות על ידי אנשים פרטיים. לרוב, משרדי החברות נמצאים בארצות מפותחות ואילו תהליכי הייצור מתבצעים בדרך כלל במדינות הפחות מפותחות, כאשר החברות מנצלות את כוח העבודה הזמין והזול.

עוצמתן הכלכלית של החברות הרב-לאומיות נובעות מיתרון הגודל. יש להן מאגר גדול של הון, טכנולוגיה ועובדים מיומנים. בנוסף, חברות-הבת שלהן מספקות מידע עדכני על מוצרים ושווקים.

בשל העוצמה הכלכלית של חברות אלו, מדינות רבות מעוניינות בכניסתן לתחומן, כיוון שהן תורמות לכלכלה במדינה.

בעשור האחרון החברות הרב-לאומיות מצאו שיש יתרון כלכלי בהעברת פעילות מסוימת (למשל טלמרקטינג) לחברות חיצוניות-מיקור חוץ.

מיקור חוץ - שיטת ניהול של ארגון או חברה, ולפיה עובדי הארגון עוסקים רק בפעילויות הליבה שלו, והפעילויות האחרות מועברות לעובדים או לחברות חיצוניים. שיטה זו מאפשרת לארגון להשקיע את מרב המשאבים בתחום התמחותו, וכך לחסוך זמן ועלויות.

חברה רב-לאומית, תאגיד רב-לאומי - חברה שיש לה מפעלים, סניפים או חברות-בת ביותר ממדינה אחת. החברה מקימה מפעלים, מתמזגת או יוצרת הסכמים של שיתוף פעולה עם חברות במדינות שונות. ההנהלה ומרכזי הפיתוח של מרבית החברות הרב-לאומיות מצויים במדינות המפותחות, והן מקימות מפעלים וסניפים במדינות הפחות-מפותחות.

תעשייה עתירת עבודה - תעשייה המבוססת על עובדים רבים בתהליך הייצור, שרובם חסרי הכשרה מקצועית ממושכת.

ג. מיליוני אנשים מהגרים ממקום למקום

בעולם הגלובלי ישנם שני סוגים של הגירה: (1) ממדינות עניות למדינות עשירות (2) מכפרים לערים. תנועת ההגירה משפיעה באופן ניכר על הכלכלה.

☞ כיצד משפיעה ההגירה ממדינות עניות אל מדינות עשירות על הכלכלה של מקום המוצא ושל מקום היעד?

ד. מתפתחות ערים גלובליות המשמשות מוקד לפעילות הכלכלית.
בעידן הגלובלי התפתחו ערים המכוננות ערי עולם או ערים גלובליות המשמשות מוקדים הפעילות הכלכלית הגלובלית ודרכן מתפשטים תהליכים גלובליים.

